

Õigus ja Kohus

Õigusteadusline ajakiri

„Päewalehe“, „Aja“
ja „Koidu“ hinnata
eralisa ▽ ▽ ▽ ▽

Ilmub 1 kord kuus

Tegew toimetaja ▽
cand. jur. J. Wilms

Nr. 5

Mai

1912

Asja- ja kohustuse-õiguse wahe- korraft.

Cand. jur. J. Sabas.

1. Nende ühiseluliseft tähtsuseft.

Õigapäewases elus elab inimene loidanlike eht era-õiguse piirkonnas. Era-õiguse kaks tähtsamat haru aga on asja- ja kohustuse-õigus. Tõuseb küsimine: mis sugune ühiseluline siht on neil, mis sugust ühistondlikeft tarwidust täidawad nad?

Kuulus õigusteadlane Savigny waatab asja- ja kohustuse-õiguse kui lahe wastandi peale. Nende sihid läiwad üksteise wastu. Asja-õigus lahutab inimest, eraldab nende hooitonde, juhatab igaihele tema mõjupiiri kätte ja eemaldab talle kättemöödetud mõjuwallasft iga kõrwalise isiku. Seega on asja-õiguse sihiks inimesti lahutada.

Agas et inimene feltkondline olewus iseäranis on, siis on tal wõimata lahus ja teistest omasugustest eraldatuna elada. Inimestel on üksteise wastu mitmepidised waheolud, mis neid wastastikku seowad. Kui era-õiguse siht asja-õiguseft kaugemale et ulataks, siis oleks era-õigus liig kitsas ja ühekülgne. Siin aga tuleb asja-õigusele kohustuse-õigus juurde, teda täiendades. Asja-

õiguse lahutamata sihi asemele seab kohustuse-õigus ühendama sihi, eraldi elamise asemele ühiselamise mõtte.

See selgub juba asja- ja kohustuse-õiguse mõistete analüüsist.

Asja-õiguse üleüldine wormel on: isit — asi.

Kohustuse-õiguse üleüldine wormel aga on: isit — itegu.

See tähendab, et asja-õiguses isit otsekohe asja vastu teatud wahetorda astub, nimelt niisugusesse wahetorda, et ta sealt piirkonnast, kus tal asja üle õigus on, kõiki teisi võib eemaldada, nii et seega asja-õiguse lahutamata siht katmata silma paistab.

Kohustuse-õiguses aga astub isit teise isituga wõrteiste isikutega kokkulepitud teo pärast teatud wahetorda ja selle wahetorra tagajärjeks ei ole siin mitte isikute lahutus üksteisest, waid nende ühendus.

Kuid tõuseb küsimine: kas on asi aja jooksul ikka nii olnud wõi on ajalooast asja- ja kohustuse-õiguse üle ka teistsugusid wahetulusid teada? On tuntud asi, et ühiselulised tingimised mõõdapääsemata mõju teatud aja järgu õigusewaadete kohta avaldavad. Kudas aga mõjus ühiseluliste tingimiste muutumine asja- ja kohustuse-õiguse wahelise arenemise peale?

Selleks, et asja- ja kohustuse-õigus teineteise kõrwal kui tats iseseiswat piirkonda oleksid wõinud olla, on tarwilikuks eeltingimiseks inimeste isiklikku wabadust waja. Inimesed peawad isikute ja seistuste ille alt wabad olema, ühe sõnaga, on lepingu wabadust waja.

Rooma elus, kus orjad õigusewallasest sootu wälja olid tõugatud ja loomade järjeni alandatud, oli muu rahwa jaoks lepinguwabadus, mõned üksikud kitsendused arwamata, olemas. Seepärast seisawad Rooma õiguses ka asja- ja kohustuse-õigus teineteise kõrwal kui tats isefugust õiguskonda.

Seesama nähtus paistab meile ka uuema aja era-õiguse süstemidest silma. Näituseks olgu Saksa riigi era-õiguse kodex. Sealt leiame isegi, et kohustuse-õi-

gus — wastu õigusewallas walitsewat harilikku näh-
dust — kogu ni weel asja-õiguse ette on mahutatud ja
sellega uueste kord näidatakse, et kohustuse-õiguse täht-
sus asja-õiguse omast nüüdsel ajal üle läib.

Uga seal, kus kohustuse-õiguse eeltingimine, lepin-
gumabadus, puudub, kus ühiskond lõidetur, nagu kesk-
ajal Lääne-Europas ehk kuni 19. aastaja teise poo-
leni Wenemaal, seal ei ole kohustuse-õigusel niipalju
mahi arenda, nagu wanaste Rooma õiguses ehk nüüd-
ses Saksa era-õiguses. Isegi weel enam: seal läib ko-
hustuse-õigus asja-õiguse kannul, alama järgul asu-
nedes abinõuks asja-õiguse sihtide kättesaamiseks olles.

Selle mõtte lõenduseks tuleb kohustuse-õiguse seis-
korda isegi nüüdses eraõiguse süstemides tähele pan-
na, kuid niisugustes, mis ühiskonna ikkesolekul on loo-
dud wõi ta pea pärast ikkest wabanemist, kuid alles
niisugusel ajal, kus minewiku warjud weel jõudsad kül-
last olid tulewiku peale helki heitma.

Esimises seisukorras on nüüdne Wene, teises nüüdne
Prantsuse era-õigus.

Kui Prantsuse era-õiguse kodes kätte wõtta, siis
wõib sealst asjata „kohustuse-õiguse“ pealkirjaga raa-
matut otsida. Niisugust raamatut seal ei leidu. Kuid
ligemal järelewaatamisel selgub, et kohustuse-õigus seal
3. raamatuse järgmise iseloomuliku pealkirja all: „Mit-
mesugused omandamisewiisid“ on mahutatud. Seega siis
on kohustuse-õigus seaduseandjate mõtte järgi asja-õi-
guse teenistuses, ta on abinõuks, mille waral asja-õiguse
sihtid kätte wõib saada, ta peab kogu omandamise eel-
käijaks olemä.

Niisama on ta Wene era-õiguse järgi, mis 19. aas-
taja teisel weerandil, orja-aja õitseejärgul, kofu seati,
kohustuseõigus ainult pooleldi iseseisew. Üks jagu ko-
hustuse-õiguse institutidest on Wene era-õiguse 3. raa-
matuse, mis asja-õigust harutab, ja teine jagu iseseis-
wasse 4. raamatuse mahutatud.

Balti era-õiguse järgi, mis 19. aastaja kolmandal
weerandil, kui ühiskond üle terve Europa juba orja-

kütteteist oli wabastatud, kottu seati, on asja- ja kohustuse-õigus mõlemad iseseiswad. Nüükt liimes eraõiguse süstemis on kohustuse-õigus kõige wiimaseks, 4. raamatuks, ja asja-õigus eespool, 2. raamatuks, kuna nüüdses Saksa era-õiguses kohustuse-õigus, nagu öeldud, era-õiguse süstemis kõige ette on mahutatud.

Kõik see asja- ja kohustuse-õiguste mahutuse lugu era-õiguses on selle poolest tähelepanew, et ta kujult seda nähtust peegeldab, kudas ühistonna elus olude raskuspunkti asja-õiguste poolt ikka enam kohustuse-õiguste poole kaldumas on, kudas ühistond ikka enam ja enam lahus- ja eraldiolemiselt koondub, kudas wahesidemed, mis isitiid wastastikku ühendawad, ikka tõwewad ja tihewad.

Ühistonna oriaikes olemise ajajärgul oli asja-õigus kõi ja kohustuse-õigus esimese waewalt märgataw liis. Ja see oli ta täieste selle asjaoluga kottukõlas, et inimesel inimese üle sellesama wääriline õigus wõis olla, kui inimesel asjade üle praegu wõib olla. Isiku wabanemisega kadus õigus inimese kui asja kohta ja kujunes wälja õigus üksi inimese tegewust tarwitada, teatud kottuleppimise järgi, kus mõlemad pooled end teatud wiisil pidid kohustama, kuigi kohustamine ühele meist raskem wõis olla kui teisele. Isiku wabanemisega kasslaes käib aga kohustuse-õiguse arenemine asja-õigusest ülekaalusele, ja kui kaugemale see siht wiib, näitab tulewik.

Pärandamine Eesti- ja Liwimaa Talupoja-õiguse järele.

Anton Palwadre.

[3

§2. Pärimine lepingu alusel.

§ 9. Pärandamislepingute kohta ei ole Eesti- ega Liwimaa Talupoja-õiguses mingisugusid otsekoheleid määrusi olemas. See ei tähenda aga sugugi, et talupojad neid lepinguid ei wõi teha. Talupoegadel on õi-

gus igasugusid lepinguid teha ja igasugusid kohustusi oma peale võtta, kui aga need lepingud ainult seisusele antud õiguste vastu ei läi (§ 288). Pärandamisepingud ei ole seisusliste õigustega vastolus, tähendab — nad on lubatud. Ja nendel juhtumistel, kui Talupoja-õiguses teatava küsimuse kohta iseeneslikul määrusi ei ole, otsustatakse küsimus Eestimaa Maa-õiguse ja üldise õiguse määruste järele (§ 1046). Senati praktika läib nende juhtumete järele ja peab talupoegade pärandamisepinguid seaduslikuks (^{23/99}). Nii siis peame meie pärandamisepingute kohta käivaid määrusi 3. lõitest võtma. Kolmandas lõites kõneldakse kahes isesugusest pärandamisepingu kujust: pärija määramiseping ja pärimisest lahkiütlemise leping. Käesoleval korral on meie tähtis ainult pärandamisepingu esimene kuju, pärandamiseping kitsas mõttes.

§ 10. Pärandamisepinguks kitsas mõttes nimetatakse lepingut, milles üks lepinguosalistest teisele õigused oma tulevase päranduse peale ära annab. Pärandamiseping tekitab pärimis-õiguse, mis pärast pärandaja surma maksma hakkab. Tema põhjal kutsutakse määratud isik pärima (III l. § 2481).

Lepinguosaliste kohta on järgnevad kitsendavad määrused maksivad: 1) lepinguosalised peavad lepingute tegemiseks üldise õigusevõimelised olema; 2) pärandajal peab õigus olema warandust oma surma korraldada; 3) lepingu järele pärija peab pärimisvõimeline olema; 4) ala-ealised võivad ainult kuraatori nõusolemisel ja waestelaste-kohtu kinnitamise korral pärijaks määrata; 5) ala-ealine pärandaja võib lepingust ka sel korral taganeda, kui waestelaste-kohtus tema lepingu on kinnitanud (III l. § 2483). Nendest kitsendustest oleks meil kõige tähtsam seda meeles pidada, et ka lepingu järele seda päranduseosa, mis seaduslikkudele pärijatele peab üle minema, edasi ei tohi anda.

Peale nende erakorraliste määruste on siin ka üldised lepingute kohta käivad määrused maksivad (waba lohkuleppimine, tõsidus jne.). Pärandamisepingute

wormilise külg läib testamenditegemise-reeglite alla. Lepingud liikumata waranduse asjus on kolmandatele isikutele ainult lepingute kreposterimise korral maitswad (III r. § 2487).

Pärandamiseleping on tahetülgne leping. Lepinguosalised wõiwad teda ainult waba kohtuleppimise teel ära lõpetada: ühekülgne lepingust taganemine ei ole lubatud.

Kuna testament pärijale pärandaja elu ajal mingisugusid õigusi ei anna, kirjendab pärandamiseleping waranduseomaniku õigusi juba tema eluajal tulewa pärija kasuks. Näituseks, kui pärandaja pärija õiguste rikkumise sihiga waranduse wõi osa oma warandusest ära wõõrandab, on pärijal õigus kohtu teel wõõrandamise wastu waielda; teatawatel tingimistel on pärijal isegi õigus nõuda, et pärandaja pillajaks tunnistataks (III r. § 2494).

Kuid lepingu järele pärija ei wõi oma poolt awanenud pärandusest lahti ütelda. § 2496. järele näib lahitudlemine küll lubatud olewat, kuid selle küsimuse otsustamise juures mõõduandew on § 2623, mille järele lahitudlemine ainult sel korral wõimalik on, kui see lepingus ära on nähtud ja lubatud.

Pärimise-õigus lepingu järele lõpeb ühes pärimise-wõimelise surmaga. Sureb pärija enne pärandajat, siis kaotab leping oma seadusliku jõu (§2497).

3. Pärimine testamendi alusel.

§ 11. Igal Gestimaa talupojal on teatawatel seaduslikul tingimistel õigus oma eraomandust testamendi teel edasi anda (§ 1158). Testamendis ehk wiimase tahtmise awalduses nimetatakse ühekülgsel waranduse korraldust surma korraks. Testamenti wõib igas teha, kellel terve mõistus ja kindel meelespidamine on, kes oma warandusega wõib talitada ja oma tahtmist selgelt awaldada (1168; III r. 1984). Wanabus, haigus ja füüsilised wead iseenesest ei takista testamenti tegemast. Testamenti ei wõi teha: 1) alaealised — kes

21 aastat wanad ei ole; 2) nõdrameelsed; 3) kes kohtu poolt pillajateks on tunnistatud. Kõitsendatud on testamendi tegemise õiguses naised, kellel abielus lapsed on olnud. Nemad võivad mehe eluajal ainult naisterahwariiete ja ehete ja puhtas rahas abielusse toodud laasawara kohta testamenti teha ja ainult oma laste kasuks (1059).

Testamenditegija peab iseteadwalt, wabalt ja terve mõistuse juures talitama. Soobnud olefus ehk suures ärituses tehtud testament ei ole maksew. Niisamuti ei ole maksew testament, mis sunduse, petmise või eelmise tagajärjel on tehtud, sest alati, kui testamendi tegemise juures mitte wabalt, iseteadwalt, oma tahtmise järele ei ole talitatud, kaotab tehtud testament oma maksuse.

Pärandaja tahtmine peab testamendis ka selgelt ja kindlalt wälja üteldud olema. Peab selgelt ära üteldud olema, keda testamenditegija oma pärijaks või pärijateks nimetab, misjagustel tingimistel ja kui suure osa oma warandusest ta ühele või teisele lubab.

Testamendis ettetulewad tumedused, mis seadusewastalised ei ole ja mida pärija kahjuks kui ka kasuks võib seletada, peawad alati pärija kasuks ära seletatama (1176). Mida testamendis wõimata on ära seletada või mis seadusele wastu läib, see ei ole maksew, kuid teistes jagudes jääb testament makswaks.

§ 12. Testimaa Talupoja-õiguse järele on suusõnalised ja kirjalikud testamendid lubatud.

Suusõnalise testamendi tegemise juures peab testamendi tegija oma wiimast tahtmist kolme usaldusewäärilise tunnistaja juuresolekul täielikult, ühefordselt, selgelt, kindlalt ja lõpulikult awaldama. Kui testamendi tegemine pärandaja oma walla piirkonnas sünnib, siis peawad wähemalt kaks tunnistajat sellel walla liitmed olema. Testamendi täiendamine või muutmise peab niisamuti kolme tunnistaja juuresolekul sündima (1169). Kui aga wanemad ainult waranduse jaotamise lorda oma laste keskel suusõnaliselt ära määravad, siis on

Kõllalt kahelt erapooletust tunnistajast, isegi ühest, kui järelejäänud abitaas (kes aga ainult ühinda oma kasu silmas ei pea) teiseks tunnistajaks on (1171).

Kirjalikule testamendile peavad niisamuti pärandaja ise ja kolm niisamasugust tunnistajat alla kirjutama, kuna testament pärandaja soovijärele ka wõõra käega kirjutatud wõib olla.

Kirjaostamata tunnistajatele peab testamendi tegija testamendi ainult ette lugema, millest tunnistajad ka kohtus tunnistuse annavad.

Kui testamendi tegija soovijärele testamendi lohalit pastor, kohtus wõi teised ametimehed, kellel seltskonna usalduse peale õigust on, kirja panewad, siis on testamendi tegija allkirja kõrwale kõigest kahte allkirja tarwis. Aga kirjaostamata testamenditegija wõib testamenti ainult tähendatud isikute ja asutuste kaasabil teha (§ 1170).

Kui aga see isik, kes testamendi järele pärandusest mingisuguse osa pidi saama, enne testamendi tegijat ära sureb ja wiimane sel puhul testamendis mingisugusid pärandusi ei tee, läheb tema osa selle kasuks, kes testamendis peapärijaks on nimetatud. Kui aga teisi testamendi järele pärijaid ei ole, läheb see osa pärandust seaduslikkudele pärijatele (1173).

Seaduslikkudele pärijatele läheb pärandus ka sel korral üle, kui testamendi järele pärija neid tingimisi ei täida, mille all tema testamendis pärijaks on nimetatud.

Testament on pärandaja ühe külgne waranduse korraldus. Pärijal ei ole testamendi tegija eluajal wiimase waranduse kohta mingisugusid õigusi. Testamendi tegija wõib testamenti igal ajal muuta wõi tühjaks teha. Selle juures tuleb niisamuti tahtuda kui testamendi tegemise juures: testamendi tegija peab oma tahtmist niisamasuguste tunnistajate juuresolekul selgelt awaldama. Kirjaliku testamendi sibilis arahäwitamine tähendab aga iseenesest juba testamendi tühjastegemist. Niisamuti häwitab uue korrapäralise testamendi tegemine iseenesest

endise testamendi maksuse, kuigi seda uues testamendis ära ei ole tähendatud.

§ 13. Testamendi kaudu võib warandust igale pärimisewõimelisele isikule pärandada (kas sugulasele, wõõrale või mõnele asutusele). Ja kui pärandamiselepingut ei ole või kui testamenti pärandamiselepingut ei riku, kutsutakse pärast pärandaja surma testamendis äratähendatud isikud pärimisele.

Kõik warandus ei käi aga mitte testamendilise korralduse alla.

Geistmää talupoeg võib ainult oma saadud warandusega wabalt talitada, kuna ta päritud liikuwa ja liikumata waranduse korraldamist tema lähemate sugulaste kasud piirawad (1106). Nii siis lähem ta testamendi tegija päritud warandus seab uslikkude pärijate kätte ja seda waranduse ülemineku korda ei saa testamendi tegija muuta. Wastasel korral tunnistatakse testament seaduslikkude pärijate nõudmisel kohtu poolt tühjaks.

Minult sel korral võib testamendi tegija oma päritud warandust testamendis surma korral korraldada ja seda tahes pärijaks määrata, kui otsekohesid seaduslikka pärijaid ei ole.

Õige omasaadud warandusega ei tohi testamendi tegija alati wabalt talitada. Wanemad nimelt ei või oma lapsi testamendi läbi pärandusest ilma jätta, ei või ka ühele nendest suuremat või paremat osa määrata kui teistele (§ 1165). Lapsed päriwad alati oma wanemate waranduse ja alati seaduses äratähendatud korra järele. Minult $\frac{1}{4}$ osaga oma liikuwast warandusest woiwad wanemad wabalt talitada ja woiwad seda osa testamendi läbi ühele või teisele lapsele või sobtuks wõõrlele pärandada.

Kui wanemad testamendis teijiti korraldawad, siis woiwad lapsed, kelle õigused selle läbi rikutud on, paluda, et testament seadusele wastukäiwates punktides tühjaks tunnistataks.

§ 14. Kuid „mõjuvatel põhjustel“ võib ka Ees-
timaa talupoeg oma lähemaid seaduslikka
pärijaid niihästi omastanud kui ka päri-
tud varanduse pärimisest kõrvaldada ja wa-
randust oma waba wäljawalitu järele teistele pä-
randada (1166). Näituseks, kui lapsed, lastelapsed wõi
wanemad testamendi tegija eest tema waeluse- ja wi-
letsusepäewil hoolt ei kandnud, võib testamendi tegija,
kui ta pärast waranduse omandab, selle waranduse soo-
tuks kõrwalistele isikutele pärandada. Testamendis aga
peab ainult see ära tähendatud olema, mis sugustel põh-
justel seaduslikud pärijad pärandusest ilma on jäetud
(1167).

Teised „mõjuvad põhjused“, mis eelkäijatele sugu-
lastele asja wõiwad anda järeltulijaid ja järeltulijatele
eelkäijaid pärandusest ilma jätta, on 3. köites § 2015.
ja 2016. ära tähendatud.

Mõjuvad põhjused, mille järele eelkäijad järeltuli-
jaid pärandusest ilma wõiwad jätta on järgmised:
1) Eelkäija sugulase teoga teotamine, 2) teised raske-
teotused, 3) eelkäijate sugulaste laelakohtu alla andmine
(wälja arwatud poliitikaliste kuritegude pärast); 4) kihw-
titajate ja kurjategijatega ühinemine; 5) eelkäija elu
kallale tungimise katse; 6) lubamata suguline wahelord
wõõraspoja ja wõõrasema wõi wõõrasisa ja wõõras-
tütre wahel; 7) walekaebtus eelkäija sugulase peale, mis
wiimasele suuremat kahju toob; 8) wastu wanemate
tahtmisi akrobatide wõi näitlejate rändajasse seltskonda
astumine; 9) katse testamendi tegemist takistada; 10)
tütre liiderlik eluwiis; 11) ristiusust taganemine; 12)
haigete ehk puudust-kannatawate wanemate eest mitte
hoolitsemine.

Doente hiin kohal ka need põhjused üles, mis järel-
tulijatele asja wõiwad anda eelkäijaid pärimisest kõr-
wale heita. Need oleksid järgmised: 1) kui eelkäijad
järeltulijaid laelakohtusse kaebawad (poliitikaliste kuri-
tegude asjus on see lubatud); 2) laste kihwitamise ehk
nende elu kallale tungimise katse korral; 3) kui isa mi-

nijaga suguliseft hakkab läbi käima; 4) kui wanemad tahtawad lastel testamenti teha; 5) kui eeskäija oma abikaasa elu kallale katsub tungida; 6) kui wanemad oma hullumeelse lapse eest hoolt ei kanna; 7) kui wanemad ristiuisust taganewad.

Abikaasad wõiwad teineteist testamenti kaudu ainult nendel põhjustel päranduseft kõrvaldada, mis neile abielu lahutamisekski asja wõiwad anda (III §. 2022, 2023).

Nende põhjuste mõjuwuse, mille pärast kaugemaid sugulasi päritud waranduse pärimiseft wõib kõrvaldada, määrab kohus üksikuteft korradel. Seaduses neid põhjusti üles loetud ei ole (III §. 2018).

Rõige selle juures tuleb meeles pidada, et kui pärandaja enne testamenti tegemist oma seadusliku pärijaga ära lepib ehk wiimane oma eluwilsi parandab, siis taob ka päranduseft kõrvaldamise põhjus (III §. 2017).

Kuid pärimiseft kõrvaldamise põhjus testamentis peab alati ära tähendatud olema.

Baltimaa üleüldise seaduse järele wõib pärandaja küll lähemat sugulast päritud waranduse pärimiseft ära tähendatud korradel kõrvaldada, aga järgnewat pärimise-järjekorda ei wõi tema ifka ära määrata, sest päritud waranduse päriwad sel korral järgmised sugulased (III §. 2020).

Geetimaa talupojad wõiwad aga niisugustel korradel oma warandusega wabalt talitada ja ka teda oma poolt wäljawalitid isikutele pärandada (1166).

Pärandamine Liwimaa Talupoja-õiguse järele.

§Pärimine seaduse alusel.

§ 15. Seaduslikkudeft pärijateft on leff ja sugulased. Kui naine ühes lastega järele jääb, siis walitseb tema oma eestkostja ja lastele määratama kuratori abiga niikaua päranduse üle, kuni wanem poeg täie-ealiseft saab wõi üks tütardest abielusse astub (kui poegi ei ole).

Kui aga ema päranduse üle walitsemine teistele pä-

rijatele tahjulil on, siis peab eestkostja nõudmise peale pärandus ära jaotatama. Pärandus läheb ka sel korral jaotuse alla, kui leff meeste abielusse astub ehl endise toha pealt ära läheb (tähendab, kui tema mees talupidaja oli). Päranduse jaotuse korral saab leff abielusse toodud kaasawara tagasi ja pärib warandusest lastega ühesuuruse osa. Kuid see osa läheb pärast tema surma lastele päranduseks (Liivimaa Latur. Sead. § 985).

Kui päranduse jaotusest ka need lapsed osa tahawad wõtta, kes isa eluajal iseseiswa majapidamise asutamise korral juba abi said — siis peawad nemad saadud abi päranduse hulka arwama. Mehe endisest abielust järele jäänud lapsed jaotawad oma ema päranduse iseksis ära, kuna ühise isa pärandus kõikide tema laste ja lese wahel ära jaotatakse.

Järelejäänud leff mees walitseb niisamuti naise päranduse üle, kuni lapsed alaealised on, ja pärib jaotuse korral lastega ühetaoliselt. Minult naise riided ei tule üleüldise jaotuse alla, waid jaotatakse laste kestel ära.

Kui peale mehe surma naine ja ainult mehe lapsed tema endisest abielust järele jääwad, siis saab naine oma kaasawara tagasi ja pärib poole ühises abielus omandatud warandusest (989). Ei jää aga mehel üleüldise lapsi järele, siis pärib naine (peale kaasawara) poole järelejäänud pärandusest (wälja arwatud päritud liikumata warandus, mis mehe sugulastele läheb).

Nendel alustel pärib ka mees peale naise surma.

Nii siis, kui järelejäänud abikaasale lapsed kaasa päriwad, jaotatakse nende kestel pärandus ühetaoliselt ära, kui lapsi ei ole, pärib abikaas ühe poole warandusest, kuna teise poole surmud abikaasa sugulased päriwad. Kui sugulasi ei ole, pärib leff abikaas terve päranduse (§ 998). Tähendab, leff on alati pärija,

§ 16. Sugulased jagunewad pärimise juures 5 liiki: 1) järeltulijad — lapsed, lastelapsed jne.; 2) eelkäijad — isa, ema, wanaisa, wanaema jne. ja wennad ning õed ehl nende järeltulijad; 3) poolwennad ja poolõed ehl nende järeltulijad; 4) onud ja tädid; 5) kõik teised

Kaugemad sugulased. Pärivad ainult lähema liigi sugulased. Särgmise liigi sugulased pärivad siis, kui eelmisest liigist kedagi ei ole. Ühe liigi sugulased pärivad koos ja ühelaugused jaotavad päranduse ühetasuliselt. Surunud sugulase asemele astuvad tema järeltulijad ja pärivad tema osa (§§ 994—999).

Liikumata waranduse jaotuse juures on meespärijatel eesõigus (§ 1000). Milles see eesõigus seisab, ei ole seaduses otsekohe ära öeldud. Peab arvama, et naispärijad oma osa rahas saavad, kuna meespärijad liikumata waranduse omale peavad. Kui liikumata warandus lähe poja wahel jaotuse alla tuleb, siis hindab wanim selle wäärtuse ja nooremal on walida, kas oma osa rahas saada või warandust omale pida. On voegi rohkem, siis hindawad nad waranduse wäärtuse ühiselt ära (kui nad sellega koftu ei lepi, hindab wallatohus) ja liist otjustab, missugune osa kellegile saab.

Kui pärandajal leste ega ühtegi sugulast järele ei jää, läheb pärandus wallatassa kasuks (§ 1003).

Pärimine seaduse alusel sünnib liiwimaal nendelamadel lordadel kui Eestimaalgi: 1) kui pärandaja surma korrald mingisugust waranduse korraldust ei ole teinud, 2) kui see korraldus matlew ei ole, 3) päritud liikumata waranduse järelejätmise korral.

Pärimine testamendi alusel.

§ 17. Testamentliku korralduse alla läib ainult omasaadud ja päritud liikumata warandus. Ja kedagi võib pärandaja täielikult siis korraldada, kui temal järeltulijaid ega selläijaid sugulasi ei ole. Wastasel korral läheb $\frac{1}{4}$ warandusest seaduse määruse järele nendele, kuna $\frac{3}{4}$ pärandaja wabalt võib talitada. On järeltulijad alaealised, siis lisataste weerandile weel niipalju juurde, kui palju nende kaswatusse peale ära võib kuluda (§§ 1006—1007). Kaugematele sugulastele ei ole pärandaja lohustatud mingisugust osa pärandama.

Testamendi tegija ja tegemise lohta on siin wistama-

fügused määrused maksivad kui Gestimaalgi. Niisama-
fügused on ka seaduslikkude pärijate kõrvaldamise põh-
jused ja tagajärjed. Vahkuminewad on määrused ainult
testamendi wormi kohta; need on siin kergemad. Suu-
hõnalise testamendi tegemise juures peab nimelt kõigest
laks tunnistajat olema ja kirjaliku testamendi maksuise
jaoks ei ole üleüldse tunnistajaid tarwis.

Testament peab aga testamendi tegija oma käega
ehi kohaliku waimuliku kirjutatud olema. Testament wõib
ka wallakohtus üles märgitud olla. Kirjaostkamata pãran-
dajate testament wõib ainult nende kirjutatud olla,
kellel oma ameti poolest seltskonna usalduse peale õigust on.

Kõik muud määrused testamendi maksuise ja tüh-
jastegemise ja seletamise kohta on Liwi- ja Gestimaal
ühesfügused.

§ 18. Pãrandamiselepingu kohta ei ole Liwimaa Ta-
lupojaõiguses otsekoheseid määrusi olemas ja siin
maksawad niisamuti 3. kõite määrused. Sellepãrast on
ka pãrandamiselepingu asutuse korraldus Liwi- ja Ges-
timaal üks ja seesama.

§ 19. Gestimaa talupoegade pãrimise-õigust käsitades
nimetatakse neid põhjust, mille pãrast seadus-
likka pärijaid testamendis wõib kõrvaldada ja wa-
randust teistele pãrandada. Niiud peaks weel neid juhtu-
misi ära näitama, kudas seaduslikka pärijaid ja testa-
mendi ning lepingu alusel pärijaid seaduse põhjal
kõrvaldatakse, kudas kõikidel pärijatel pãrimise-õigused
ära wõetakse.

Seaduse põhjal kõrvaldatakse pãrimisest neid:

1) kes pãrandaja wõi ligema pärija ära tapawad
ehi oma ettewaatomatuse läbi nendele surma sünnitawad;

2) kes wãgiwalla wõi pettuse abil teelawad pãran-
dajat surma korraldust tegemast wõi teda muut-
mast, ehi ümberpõrdult: sumiwad teda seda tegema
wõi muutma;

3) kes testamendi tegija õigusewõime wastu mitte
õigeste ei wãidle;

4) kes pãrandaja eluajal ilma tema nõusolemiseta,

värast tema surma avarnewa päranduse kohta käiwa lepingu teeb;

5) kes testamendi wastu tagajärjeta kohut algab, kaotab kõik, mis selles testamendis temale oli määratud.

Selle määruse alla ei käi a) alaealised, kui nende eestkostjad kohut algawad, b) kes, kui teise pärijal, kohustäimist jatab, c) kes mitte oma nimel testamendi wastu ei waidle, waid teise nimel seda kohustatud on tegema.

6) keelatud abielu korral, kui abielu mitte teadmatuse või eelmise tagajärg ei ole, kaotab kumbki abilaasjadest, mis teine temale jätab;

7) naine, kes abielurikkumises süüdlasets on tunnistatud, kaotab kõik, mis temale see pärandab, kellega ta abielu rikkus;

8) testamendi alusel pärija kaotab oma osa, kui ta testamendis äramääratud kohustusi ei täida (Waltimaa maa erasead. III l. §§ 2847—2854).

Teistest seaduses äranähtud juhtumistest, millele pärimisest kõrwaldamine järgneb, wõiks nimetada: tütre abielusseastumist wastu wanemate tahtmist, oma abilaasa suritahlikku mahajätmist, lese abielusseastumist, kui warandus tema ja laste wahel weel ära ei ole jaotatud. Wiimasel korral kaotab lest oma laste kasuks pärimiseõiguse abilaasa päranduse peale.

Toimetuse kirjakaft.

Rüftm. 12. Kas määrab seadus „sina“ sõna ütlemise pärast karistuse, kui selgetis saab teha, et seda teotawas mõttes on tarwitatud, ja kuhu tuleks niisugusel korral kaebada (walla- või rahukohtusse)? Kas wõetakse ka wenda tunnistajaks ja kas palwekirjal maril peal peab olema? U—res.

Wastus: Sõna „sina“ on teotaw, kui teda teise alandamise või teotamise mõttes üteldakse (senati seletused ^{70/1825} ja ^{74/894}), ja selle eest karistatakse kui teotamise pärast (Wallakohtu-seadus § 1097; Rahukohtu Nuhtlusesead. § 130). On mõlemad (teotaja ja teotataw) talupojad ja sünnib see walla piirkonnas, siis tuleb

wallakohtusse kaebada; wastasel korral rahukohtusse. Raebtus tuleb kuue kuu jooksul sisse anda. Mingisugust margimaksu ei ole.

Wend wõib tunnistajaks olla, teda kuulatakse aga ilma wandeta ille ja tema ise wõib ennast tagandada.

Rüsim. 13. Minul on kirikuwalla koht Liwimaal. Umbes kahessa aastat tagasi laskis õpetaja maamõdaja selle ja naabritalu maad ära mõõta ja uue wabepiiri nende kahe talu wahela ajada. Selle tagajärjel läksiwad teise talu külge tükk karjamaad, umbes kaks wakamaad põldu ja tükk heinamaad. Põline ja ühine mõlemate talude tee pandi kinni ja lasti mind soost uus tee läbi ajada. Et aga koht taalriaru järele oma endisesse suurusesse jääks, pandi põld parema numbri alla. Kas on wõimalik talu wanu piirsiid kätte saada? Mõlemad talud on wakumaa peal.

S. L.

Wastus: Kirikherral on kirikuwalla wakumaa kohta niisamasugused õigused kui mõisaherral mõisa päralt olewa wakumaa kohta (Balti Erasead. III l. § 889). Liwimaa Talupoja-seaduse § 102. järele on aga mõisaherral õigus talukoha piiri (wakumaa peal) muuta, ühte talukohta tema piirides wähenkada, teist suurendada. Talukoha suurus ei wõi ainult alla $\frac{1}{3}$ haati langeda. Teie wõite kirikherra käest ainult kahjutasu nõuda, kui tema korralduse läbi Teie kontrahi peal põhjenewaid õigusi on rikunud.

Rüsim. 14. 26. detf. 1909. aastal löime käeb 50 rubla peale. Kummagil oli käemees. Mina olin wõitja. Kas seadus lubab seda kohtu teel nõuda ja kui lubab, kuhu tuleb nõudmine sisse anda?

„Koidu“ lugeja nr. 736.

Wastus: Kui Teie mitte nalja ei teinud, kahemõttelisi ega kawalaid kõnekäänusi ei tarwitanud, oma teadmisi teineteise eest ei warjanud, siis wõite 50 rubla nõuda. On wastane talupoeg ja elab maal, siis andke nõudmine selle walla kohtusse, mille piirkonnas wastane elab. Elab ta aga linnas, siis tuleb rahukohtuniku juurde minna.

Rüsim. 15. Mina tapfin juba mõnda aastat maal wasikaid Peterburisise saatmise jaoks. Esiteks endise kõrtsi rehe all, pärast aga, kui kordnit seda ära keelas, üürisin ühe kuuri, kus ma seniajani wasikaid tapfin, iga nädal umbes 15—20 tükki. Palun teada, kas on maal, kus tapamaja ei ole, wasikate tapmine keelatud. On tapmine lubatud, siis mis suguse paragrahwi järele?

„Uja“ lugeja.

Wastus: Wasikate tapmine on maal lubatud, sest et tuski sellekohast keeldu ei ole. Politsei on aga kohustatud rahwa terwishoiu kaitse hfeisulohalt järele waatama, et seda puhtalt tehtaks, jätised ära koristataks, mustust ei sünnitataks jne. Nii ei saa wasikate tapmise pärast teidagi wastutusele wõtta, küll aga terwishoiuliste määruste rikkumise pärast.

Wastutaw toim. G. E. Luiga. — Väljaandjad B. Mäns ja Dr. J. Luiga.— U. Pert'i trükk, Tallinnas.